

Bilgi Yönetimi Dergisi

Cilt: 7 Sayı: 1 Yıl: 2024

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/by>

*Hakemli Makaleler
Araştırma Makalesi*

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 25.04.2024
Kabul tarihi: 24.05.2024
Yayınlanma tarihi: 30.06.2024

Article Info

Date submitted: 25.04.2024
Date accepted: 24.05.2024
Date published: 30.06.2024

Anahtar Sözcükler

*Deprem, Kaygı, Halk
Kütüphanesi*

Keywords

*Earthquake, Anxiety, Public
Library*

DOI numarası

10.33721/by.1473630

ORCID

0000-0003-2496-7315 (1)

0000-0003-3993-4815 (2)

Deprem Bölgesinde Görev Yapan Halk Kütüphanesi Çalışanlarının Deprem Kaygısı: Hatay Örneği

*Earthquake Anxiety of Public Library Employees Working in
the Earthquake Zone: Hatay Example*

Mehmet Ali AKKAYA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim
Üyesi, mali7akkaya@gmail.com

Özgür POLAT

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim
Üyesi, ozgurpolat27@gmail.com

Öz

Deprem, dünya coğrafyasının önemli bir bölümünü tehdit eden ve büyük can ve mal kayıplarına neden olan doğal jeolojik afetlerin en önemlisidir. Türkiye, depremin yıkıcı etkisini acı deneyimlerle en sık anımsamak durumunda kalan ülkelerin başında yer almaktadır. Depreme hazırlık ve sonrasında işletilecek normalleşme süreçleri açısından ortaya konan kötü performans ile söz konusu performansın her büyük depremin ardından sürekli tekrarı, deprem ve beraberinde getirdiği çok boyutlu olumsuz etkisini Türkiye için daha derinlikli hâle getirmektedir. Bu noktada depremin gözle görünür sonuçlarının gölgesinde kalan ve en sık göz ardı edilen hususlardan biri de depremzedelerin duygu durumlarında yaşanan kırılmalardır. Bu çalışmada, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne (KYGM) bağlı olarak Hatay'da hizmet veren ve 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerden doğrudan etkilenen halk kütüphanesi çalışanlarının deprem kaygısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Kütüphane çalışanlarının bu travmadan kaynaklanan kaygı düzeylerinin bireysel yaşamlarına ve buna bağlı olarak mesleklerinin icrasına etkisinin ortaya konulması, araştırmanın bütünleyici hedefidir. Araştırmada kaygı, deprem kaygısı ve kütüphanelerin ele alındığı kavramsal arka plan kurgusunda betimleme yönteminden yararlanılmış, Hatay'da Bakanlığa bağlı il ve ilçe halk kütüphanesi çalışanlarının deprem kaygısı ile bu kaygının düzeyinin ortaya konulması amacıyla da anket uygulanmıştır. Araştırmanın sınırlarını, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı başlısı olarak Hatay ve ilçelerinde yer alan halk kütüphanesi çalışanları oluşturmaktadır. Bu kapsamda, 107 kütüphane çalışanına yapılandırılmış sorulardan oluşan anket uygulanmıştır. Kütüphane çalışanlarının depreme ilişkin kaygı düzeylerinin tespitinde, güvenilirlik ve geçerliği bilimsel yöntemlerle ortaya konan "Deprem Kaygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda; kütüphane çalışanlarının *Deprem Kaygısı Ölçeği*'nden aldığı puanın ortalamasının üstünde olduğu ve deprem puanlarının demografik özellikler bağlamında anlamlı farklılıklar göstermediği tespit edilmiştir. Depremin kütüphane çalışanlarında yarattığı kaygı düzeyini ölçmeyi hedefleyen çalışmanın bu yönüyle ulusal literatür açısından bir ilk olduğu ifade edilebilir. Deprem kaygısının seçili örneklem üzerinden ve bilimsel yöntemlerle analiz edilmesinin hem Türkiye'deki kütüphanecilerin deprem duyarlılığı hem de kütüphane hizmetleri ve deprem yakınsamasını artırması açısından anlamlı olacağı değerlendirilmektedir.

Abstract

Earthquake is the most important natural geological disaster that threatens a significant part of the world geography and causes great loss of life and property. Turkey is one of the countries that have to remember the devastating effects of earthquakes most frequently with bitter experiences. The poor performance in terms of earthquake preparedness and normalization processes to be carried out after the earthquake, and the repetition of this performance after each major earthquake, make the earthquake and its multidimensional negative impact more profound for Turkey. At this point, one of the most frequently ignored issues that is overshadowed by the visible consequences of the earthquake is the fractures in the emotional states of earthquake victims. In this study, it was aimed to determine the earthquake anxiety of public library employees who were directly affected by the earthquakes that occurred on February 6, 2023 and who serve in Hatay under the General Directorate of Libraries and Publications (KYGM) of the Ministry of Culture and Tourism. The complementary goal of the research is to reveal the effects of the anxiety levels of library employees arising from this trauma on their individual lives and, accordingly, on the performance of their professions. In the research, the descriptive method was used in the conceptual background of anxiety, earthquake anxiety and libraries, and a questionnaire was applied to reveal the earthquake anxiety and the level of this anxiety of provincial and district public library employees affiliated to the Ministry in Hatay. The boundaries of the study consist of the employees of public libraries in Hatay and its districts under the Ministry of Culture and Tourism. In this context, a questionnaire consisting of structured questions was applied to 107 library employees. The "Earthquake Anxiety Scale", whose reliability and validity have been demonstrated by scientific methods, was used to determine the anxiety levels of library employees regarding earthquakes. As a result of the analysis of the data; it was determined that the scores of the library employees from the Earthquake Anxiety Scale were above the average and that the earthquake scores did not show significant differences in the context of demographic characteristics. It can be stated that this study, which aims to measure the level of anxiety caused by the earthquake in library employees, is a first in terms of national literature. It is considered that analyzing earthquake anxiety through a selected sample and with scientific methods will be meaningful in terms of increasing both the earthquake sensitivity of librarians in Turkey and the convergence of library services and earthquake.

1. Giriş

Deprem, ne zaman meydana geleceği öngörülemeyen, büyük can ve mal kayıplarına neden olan doğa olaylarından biridir. Dünya nüfusunun çok önemli bir bölümünü tehdit eden ve yarattığı tahribatın kısa, orta ve hatta uzun erimde neden olduğu katmanlı sonuçları itibarıyla doğal jeolojik afetler listesinin zirvesinde yer alan deprem, genel olarak yer kabuğunda biriken enerjinin bir anda boşalması sonucu oluşan ve yer değiştirme hareketinden kaynaklanan titreşimlerin yeryüzünü sarsması olayı (Sinval, 2010, s. 33) olarak tanımlanır. Yerküre içerisindeki kırık fay düzlemleri üzerinde biriken biçim değiştirme enerjisinin hareketi ile başlayan deprem, beraberinde heyelan, çığ, su taşkınları ve yangın gibi diğer doğal afetleri de tetikleyebilir ve bu durum yaşanacak can ve mal kaybının boyutlarını artırabilir.

Zamansal öngörünün çok mümkün olamamasının da etkisiyle tam bir hazır bulunma halinin sağlanamadığı deprem, yıkıcı gücünün karşısında duyulan korku, korkunun getirdiği saygı ve nasıl meydana geldiğine ilişkin bilinmezliklerin etkisiyle Aydınlanma Çağına kadar daha çok mitoloji üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır (Rucker ve Niemi, 2010, s. 98). Günümüzdeyse bilimsel yaklaşımla ele alınan ve hakkında teoriler geliştirilen bir kimlik kazanmıştır (Akkaya, 2013, s. 143). Ancak bu yaklaşım ve farkına varış değişikliği, insanoğluna deprem konusunda tam bir yetkinlik kazandırma konusunda yeterli olmamıştır. Dünya bugün de yeryüzünün farklı coğrafyalarında bu gerçeklik ve neden olduğu sonuçlarıyla yüzleşmek durumunda kalmaktadır. Söz konusu sonuçlara bakıldığında, depremin beşerî, ekonomik, çevresel, sosyal, psikolojik vb. açılardan insanlığın rutinini sekteye uğrattığı hatta bu rutinlerin sona ermesine neden olduğu görülmektedir (Momani, 2011; Nakajima, 2012; Thapa ve diğ., 2018; Fırat, 2022; Bozkurt, 2023; Filiz, Karagöz ve Karaşahin, 2023; Karaarslan ve diğ., 2023). Depremin etkisinin olduğu boyutların farkına varılması ve gözlemlenmesi ile zararın azaltılması adına çaba gösterilmesi, depremin bilimsel yaklaşımlarla ele alınması süreci ile paralellik göstermektedir.

Deprem, oluşum ve gelişimi açısından doğrudan yapısal jeolojinin konusu olsa da jeofizik, sismoloji, jeomorfoloji gibi diğer yerbilimi disiplinlerinin de çalışma alanlarının en başında yer alır. Bu ilişkilendirmeler deprem ve sonrasında yaşanan/yaşanabilecek sallantı ve yeryüzünün çatlaması,

heyelan, yangın, zemin sıvılaşması, tsunami, sel, kuvvetli gel-git gibi sonuçların yansımalarıdır. Bunun yanı sıra; neden olduğu sonuçlar dikkate alındığında depremi inşaat, şehir/bölge planlama ve mimarlık gibi bazı mühendislik alanlarından bağımsız düşünmek de olanaklı değildir (Yeryüzü ve deprem, 2003, ss. 27-31). Zira depremin bilimsel yöntemlerle ele alınması, deprem anında en büyük can ve mal kaybının yıkılan ya da zarar gören binalardan ve yapısal malzemelerden kaynaklandığının görülmesini sağlamıştır (Akkaya, 2013, s. 143). Bu fark ediş inşaat, şehir/bölge planlama ve mimarlık alanlarını depremin odağa konulduğu ilk disiplinlere dönüştürmüştür (Ortega ve diğ., 2017, s. 182).

Depremin can kaybı ile bina ve yaşam alanlarına yönelik ilişkilendirmelerinin ardından, orta ve uzun vadeli etkisinin farkına varıldığı bir diğer alan da depremin çevresel etkileridir. Ekosistemin bozulması, biyoçeşitliliğin azalması, çevresel denklemin sarsılması, toprak, hava ve su kirliliği ile depremin ardından ortaya çıkan atıklar (yıkıntı atıkları, evsel atıklar, tıbbi atıklar vb.) (Choudhury, Verma ve Saha, 2016) depremin neden olduğu çevresel sorunlardan bazılarıdır. Bu sorunlar ve beraberinde getirdiği ilintili güçlüklerin daha yoğun hissedilmesi, öncesinden başlayan süreçten itibaren depremin çevresel boyutunun önemsenmesini beraberinde getirmiştir.

Deprem, doğal olduğu ölçüde toplumsal bir olaydır. Başka bir ifadeyle, depremin doğrudan birey ve toplum hayatını etkileyen belirgin sonuçları vardır. Çok daha insani olmasına karşın bu yön, depremin bilimsel yöntemlerle ele alınış sürecine en son dâhil edilen boyuttur (Tierney, 2010). Deprem sonucu ortaya çıkan “sosyal eşitsizlikler”, “salgın hastalık riski”, “yağmacılık ve bazı suçların artması”, “fırsatçılık” gibi sosyal problemler, depremin toplumsal boyuttaki sonuçlarıdır (Fırat, 2022, s. 48). Bu sonuçların her biri, depremin toplumsal yaşam ve kurallarında, etki ettiği diğer boyutlardan daha uzun erimli ve kalıcı bozulmalara neden olma potansiyelini göstermektedir. Zira genellikle beklenmedik bir anda meydana gelen deprem insanların alışkın olduğu toplumsal kuralları işlemez hâle getirir, sistemleri krize sürükler (Bozkurt, 2023, s. 93). Bu kriz ve bozulmaların sağaltılması kimi zaman bir deprem enkazının kaldırılıp, yerine yeni hanelere dönüşecek binaların inşasından çok daha fazla zaman alır ve emek ister.

Toplumsal boyutuyla da ilişkili olarak depremin olumsuz etkilediği alanlardan biri de insanların bireysel dünyaları ve bu dünyadaki psikolojik durumlarıdır. “Deprem kişilerde şok, şaşkınlık, öfke, çaresizlik, güçsüzlük, güven kaybı, kontrol kaybı, ölüm korkusu gibi hislerini ortaya çıkarır (Thapa ve diğ., 2018, s. 53).” Herkes için en güvenli yer anlamı taşıyan evleri ve iş yerleri bu anlamından uzaklaşıp korku ve güvensizlik unsuruna dönüşür (Nakajima, 2012, s. 151). Tüm bu duygu durumları içinde kendini en belirgin hissettiren ve günlük yaşamı olumsuz etkileyenlerden birisi ise aynı zamanda son dönemde depremle ilgili olarak üzerinde en fazla bilimsel çalışmanın yapıldığı (Cénat, McIntee ve Blais-Rochette, 2020, ss. 57) konulardan biri olan *kaygı*dır.

Bu çalışmada, depremi deneyimlemek durumunda kalan farklı odak gruplara yönelik olarak farklı açılardan ele alınan deprem kaygısı, 2023 Kahramanmaraş depremlerini yaşayan halk kütüphanesi çalışanlarının deprem kaygısı ölçülmeye çalışılmıştır. Özellikle son çeyrek yüzyılda deprem ve kütüphane ilişkisine farklı açılardan odaklanan ulusal ve uluslararası çalışmaların sayısında belirgin bir artış vardır (Beinhoff, 2000; Küçükcan, 2008; Akkaya, 2013; Kobayashi, 2013; Kuzucuoğlu, 2015; Roberts, 2015). Ancak, bu ilişkinin deprem kaygısı özelinde ele alınması görece yeni bir bakış açısidir. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak Hatay’da hizmet veren halk kütüphaneleri kapsamında kurgulanan bu çalışma, ulusal alan yazını açısından bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle çalışmanın kavramsal arka planında deprem-kütüphane ilişkisi yalnız depremin psikolojik boyutu ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın çıktılarının söz konusu yakınsama bağlamında yeni araştırmalar için ufuk açıcı olması, çalışmanın özgün yanlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

2. Kavramsal Arka Plan

Kaygı; öfke, sevgi, korku, heyecan gibi insanın doğal duygularından birisidir. Psikiyatrinin bilim tarihi içinde kendini bağımsız bir disiplin olarak kabul ettirmeye başladığı dönem olarak bilinen 18’inci yüzyılla birlikte daha çok dile getirilmeye başlanan bir kavram olan kaygı, ‘ölüme dek süren hastalık’ şeklinde ifade edilir (Kierkegaard, 2018, s. 34). Kaygıyı, “anxiety” başlığıyla “bireyin tehlikeyi, felaketi veya talihsizliği beklediğini öngördüğü tutukluluk ve somut gerginlik belirtileri ile karakterize edilen duygu” olarak tanımlayan Amerikan Psikoloji Derneği, korku ile kaygı arasındaki farka dikkati çeker. Buna göre “kaygı, geniş çapta yaygın bir tehdide odaklanan geleceğe yönelik, uzun etkili bir tepki olarak

tanımlanırken, korku açıkça tanımlanabilir ve spesifik olarak bir tehdide uygun, şimdije yönelik ve kısa ömürlü bir tepkidir (American Psychological Association, 2024).”

İnsanlar genel olarak kaygıyı, geleceğe yönelik endişe, kararsızlık, karmaşa, korku, kısaca gelecekte kötü bir şey olacaktı gibi duyumsarlar (Köknel, 1997, ss. 134-135). Söz konusu duyumsama halleri bir yandan yaşamın hemen tüm alanlarını işaret ederken, diğer yandan da bireyin günlük yaşamda kaygı duygusunun ne kadar yakınında durduğuna dikkati çekmektedir. Başka bir ifadeyle “kaygının, tıpkı diğer tüm duygular gibi insan hayatının her alanında yaşanması olasıdır. Bu yüzden kaygı, içinde bulunulan duruma göre farklı isimler kullanılarak (sınav kaygısı, gelecek kaygısı, iş kaygısı, sosyal kaygı, kütüphane kaygısı vs.) çeşitlendirilmektedir (Acartürk ve Akkaya, 2022, s. 143).” Kaygı duygusu taşıyan kişiler genelde kaygı duyduğu durum veya olayın yaşanmasını istemeyebilir. Bu nedenle bazı kişiler açısından başa çıkılması gereken bir sorun hâline dönüşebilmektedir.

Kaygı kavramı günlük yaşamda ve bilimsel ele alışıta en çok insanın psikolojik yanı ile ilişkilendirilmektedir. Bu yakınsama, doğal olarak kaygı durumunun ilk elde fiziksel belirtiler üzerinden fark edilip gözlemlenebileceği öngörüsüne neden olur. Ancak psikolojik bir durum olan kaygı sadece fiziksel belirtilerden ibaret değildir. Fiziksel belirtiler dışında kalan ve aynı zamanda insanı duyuları ile var olan bir canlıya dönüştüren bilişsel ve duygusal boyutlar da kaygıya ilişkin belirtiler ortaya koyabilir (Beck, Emery ve Greenberg, 2005, ss. 67-69). Bu yoğun etki ve tepki alanı, kaygının bireyin yaşam konforunda taşıdığı potansiyel ile çalışmanın çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır. Çalışmanın bu bölümünün devamında, günümüzün yaygın kaygı türlerinden biri kabul edilen deprem kaygısını farklı açılardan ele alan çalışmalardan bazıları, araştırmanın odağına uygun olarak seçilmiş ve sınırlı olarak ele alınmıştır.

Deprem kaygısını konu edinen ulusal ve uluslararası önceki çalışmalara bakıldığında, bu çalışmaları;

- Deprem kaygısını ölçmek için ölçek geliştirilen,
- Deprem kaygısının bireysel ve toplumsal sonuçlarına odaklanan,
- Deprem kaygısının sonuçlarını seçili bir evreni odak alarak ortaya koyan çalışmalar olarak gruplandırılmaktadır.

Depremzedelerin ve/veya depremden dolayı etkilenen diğer insanların deprem kaygısının ne şekilde ölçülebileceğinin ve elde edilecek verilerin nasıl yorumlanması gerektiğinin bilimsel yöntemlerle ele alındığı araştırmalarda, depremin yıkıma neden olabileceği tüm yönler gözetilerek bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır (Zhang ve diğ., 2012; Sole, Rucklidge ve Blampied, 2017; Cénat, McIntee ve Blais-Rochette, 2020; Bal ve Akgül, 2023; Filiz, Karagöz ve Karasahin, 2023). Bu çalışmaların en belirgin özelliği, dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanan ciddi derecede can ve/veya mal kaybına neden olan depremlerden sonra geliştirilmiş olmalarıdır.

Deprem kaygısını konu alan çalışmaların önemli bir bölümünde, depremin neden olduğu travmaların bireyde ve toplumda yarattığı kaygılar ile bu kaygıların bireysel ve toplumsal yaşamda normale dönme sürecine etkisi üzerinde durulmuştur (Sabuncuoğlu, Çevikaslan ve Berkem, 2003; Ehring, Razik ve Emmelkamp, 2011; Nakajima, 2012; Gerstner ve diğ., 2020; Fırat, 2022; Bozkurt, 2023). Bu çalışmalarda depremin bireyin yaşamında yarattığı kaygının yanı sıra, kaygı durumunun toplumsal boyuta da taşınabilmesi, buna bağlı olarak da normalleşmenin hem birey hem de toplum açısından daha sancılı olabileceğine değinilmiştir.

Literatürdeki ilgili araştırmaların bir bölümünde ise belirli meslek, eğitim, yaş vb. gruplara yönelik olarak depremin neden olduğu kaygının tespiti ve bu kaygının seçili grup ve sorumluluklarını yerine getirmesine etkisi analiz edilmeye çalışılmıştır (Groome ve Soureti, 2004; Karakaya ve diğ., 2004; Fan ve diğ., 2011; Sarman, 2012; Baran ve Işık, 2023; Karaaslan ve diğ., 2023; Karbeyaz, 2023). Bu kapsamda hazırlanan çalışmalarda hemşireler ve öğretmenler gibi toplumsal hizmet süreçlerinin içinde yer alan meslek mensupları, ilkokuldan üniversiteye örgün eğitimin farklı basamaklarından öğrenciler ve emekliler, evsizler, anneler gibi farklı sosyal statüden gruplar araştırmanın odak grubu olarak belirlenmiştir. Yapılan ulusal literatür taramasında, depremi deneyimlemek durumunda kalan kütüphane çalışanlarının evreni oluşturduğu ve deprem kaygısının bu seçili grup üzerinden analiz edilmesinin hedeflendiği bir araştırma tespit edilememiştir.

3. Amaç, Kapsam ve Yöntem

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve dokuz saat arayla 7,8 ve 7,5 büyüklükleriyle tekrarlanan Kahramanmaraş depremleri, Türkiye tarihinin en yüksek hasara neden olan depremler listesinde üst sıralardaki yerini almıştır. Resmi rakamlara göre en az 53 bin 537 kişinin hayatını kaybettiği (2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023) depremlerde sarsıntıların şiddeti, Mercalli Şiddet Ölçeğine¹ göre, ölçeğin en yüksek değeri olan XII (afetsel) olarak saptanmıştır. 2023 Meclis Deprem Araştırma Komisyonunun raporuna göre, depremlerin Türkiye'ye toplam maliyeti 148.8 milyar dolar olmuştur ve bu rakam, Türkiye'nin 2023 gayrisafi yurt içi hasılasının %9'una karşılık gelmektedir (TBMM Deprem Araştırma Komisyonu, 2023). 11 farklı kentte can kaybına neden olan Kahramanmaraş depremlerinden en çok etkilenen illerin başında ise ölü sayısı 23 bini, yaralı sayısı ise 30 bini aşan Hatay kenti yer almaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2023).

Bu çalışmada, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğüne (KYGM) bağlı olarak Hatay'da hizmet veren ve 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerden doğrudan etkilenen halk kütüphanesi çalışanlarının deprem kaygısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Kütüphane çalışanlarının bu travmadan kaynaklanan kaygı düzeylerinin bireysel yaşamlarına ve buna bağlı olarak mesleklerinin icrasına etkisinin ortaya konulması, betimsel tarama modeliyle desenlenen araştırmanın bütünleyici hedefidir.

Araştırmanın kapsamını, Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak Hatay ve ilçelerinde yer alan halk kütüphanesi çalışanları oluşturmaktadır. Araştırmada kaygı, deprem kaygısı ve kütüphanelerin ele alındığı kavramsal arka plan kurgusunda betimleme yönteminden yararlanılmış, Hatay'da Bakanlığa bağlı il ve ilçe halk kütüphanesi çalışanlarının deprem kaygısı ile bu kaygının düzeyinin ortaya konulması amacıyla da anket uygulanmıştır. Bu çalışma için etik kurul izni, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 21.02.2024 tarihinde 2024/03-02 numaralı karar ile alınmıştır. Bu amaçla kütüphane çalışanlarının depreme ilişkin kaygı düzeylerinin tespitinde, Bal ve Akgül (2023) tarafından geliştirilen, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .87 olarak hesaplanarak güvenilirliği kanıtlanmış "Deprem Kaygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek Google Form üzerinden yetkili kurum ve kişilerden alınan bilgiler ışığında toplam sayısı 117 olarak belirlenen kütüphane çalışanlarıyla paylaşılmıştır. Veri toplama süreci 29.02.2024 tarihinde başlamış 15.03.2024 tarihinde sonlandırılmıştır. Çalışmada amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiş, tüm kitlenin listesi çıkartılarak anket ulaştırılmıştır. Yapılan ön incelemede 10 katılımcının yanıtlarının analizlere dâhil edilmemesine karar verilmiştir. Cohen, Manion ve Morrison (2007) tarafından belirlenen güven seviyelerine göre bu çalışmada yanıtları analiz edilen 107 katılımcı sayısı evren-örneklem denkliği açısından %99 güven seviyesinin üzerindedir. Veriler SPSS 20.0 bilgisayar paket programı ile analiz edilmiştir.

Çalışma kapsamında, hazırlanan deprem sırasında kentte Bakanlığa bağlı halk kütüphanelerinde hizmet veren ve hâlihazırda depremden sonra da görevlerine devam eden kütüphane çalışanlarının yanı sıra, depremin ardından gerçekleştirilen atamalardan sonra Hatay il ve ilçe halk kütüphanelerinde göreve başlayan çalışanlarla da paylaşılmıştır. Depremin yarattığı kaygının etki boyutunu daha belirgin ortaya koyabilmek adına, depremler esnasında Hatay'da görev yapan, depremin ardından farklı gerekçelerle farklı kentlere atamaları gerçekleşen kütüphane çalışanlarına da ulaşılmış ve onlarda çalışmanın evrenine dâhil edilmiştir. Çalışmada kullanılacak değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri verilmiş ve normal dağılıma uygunluk testleri yapılmıştır. Ayrıca demografik değişkenlere göre kaygı ölçeği puanının farklılığı t-Testi ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir. Ek olarak ölçeğin daha önce yapılmamış olan faktör analizi sonuçları incelenmiştir.

4. Bulgular

Çalışmada öncelikli olarak Deprem Kaygısı Ölçeği üzerinden derlenen 107 yanıtın dağılım sonuçları analiz edilmiş, ardından verilerin normallik dağılım eğrisi ortaya konulmuştur. Söz konusu analizler dikkate alınarak araştırmanın faktör analizi ile birlikte ise araştırmaya ilişkin t-Testi, betimsel istatistik ve ANOVA sonuçlarından elde edilen bulgular üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

¹Mercalli şiddet ölçeği, bir depremin şiddetini ölçmek için kullanılan ölçektir. Depremin yeryüzüne, insanlara, cisimlere ve yapılara olan etkisi I ile XII arasında bir ölçek ile kategorize edilir. Kategorinin basamakları; I-Aletsel, II-Zayıf, III-Hafif, IV-Orta, V-Oldukça Güçlü, VI-Güçlü, VII-Çok Güçlü, VIII-Yükü, IX-Çok Yüksek, X-Yoğun, XI-Aşırı, XII-Afetsel şeklindedir (Bkz. Modified Mercalli Intensity Scale, 2009)

Tablo 1

Normal Dağılım Sonuçları

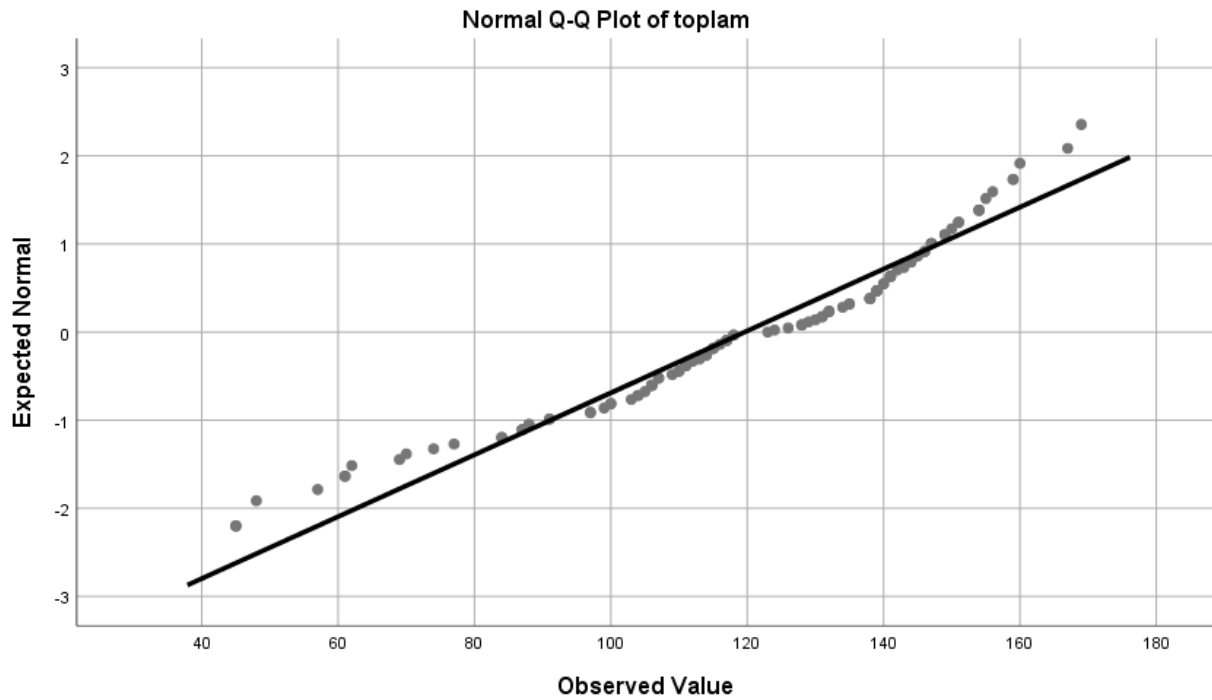
	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Sig.	İstatistik	Df	Sig.
Toplam	,105	107	,005	,950	107	,001
	Skewness (Çarpıklık)			Kurtosis (Basıklık)		
	-,712			,032		

* $p < 0,05$

Elde edilen verilere göre, 34 maddeden oluşan Deprem Kaygı Ölçeği'nin Cronbach's Alpha değeri 0,965 olarak saptanmıştır. Bu değere göre ölçeğin çok yüksek seviyede güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin toplam puan dağılımının normal dağılıp dağılmadığı, *Shapiro-Wilk* ve *Kolmogorov-Smirnov* testi ile incelenmiştir. Bu testler için " H_0 " yokluk hipotezi verilerin normal dağıldığını varsayarken alternatif hipotez (H_1) ise verilerin normal dağılmadığı şeklinde ifade edilir. Her iki test içinde "p" değeri 0,05 kritik alfa değerinden küçük olduğu için " H_0 " hipotezi reddedilmiştir. Bu noktada, verilerin normal dağıldığını varsayan H_0 Hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifadeyle veriler parametrik testler bakımından normal dağılmamaktadır. Ancak verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 + 1 arasında yer alması birçok çalışma için yeterli görülmektedir (Hair ve diğ., 2013).

Şekil 1

Verilerin Normallik Dağılımını Gösteren Histogram Eğrisi

Şekil 1'e bakıldığında; noktaların 45 derecelik doğrunun üzerinde veya yakınında olduğu tespit edilmiştir. Verilere ilişkin bu bilgiler çerçevesinde, araştırmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir.

Tablo 2*Kütüphane Çalışanlarının Deprem Kaygısı*

Katılımcılar	N	Minimum Puan	Maksimum Puan	\bar{X}	ss
Kütüphane Çalışanları	107	45	169	119,63	28,47

Tablo 2’de görüldüğü üzere, Ölçekte yöneltilen sorulara verilen yanıtlar ışığında katılımcıların toplam kaygı puanının ortalamasının 119,63 olduğu tespit edilmiştir. Standart sapma 28,47 olarak tespit edilirken, en düşük puan 45, en yüksek puan ise 169 çıkmıştır. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan deprem bölgesindeki kütüphane çalışanlarının deprem kaygısı puan ortalamasının kabul edilen ortalamadan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3*Araştırmanın Faktör Analizi*

	İfadeler	N	Faktör Yüğü
İç Motivasyon	Şu an, deprem öncesine göre ... [Başkalarıyla konuşma isteğim azaldı.]		0,400
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Halsiz ve yorgun hissediyorum.]		0,532
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Baş ve vücut ağrım arttı.]		0,701
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Titremem arttı.]		0,682
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli sallanma hissi yaşıyorum.]		0,476
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Baş dönmem arttı.]		0,655
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Kalp çarpıntım arttı.]		0,768
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Terlemem arttı.]		0,770
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Kalp hızımda artış hissediyorum.]		0,770
	Şu an, deprem öncesine göre ... [İşe odaklanamıyorum.]		0,620
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Yaşam sevincim azaldı.]		0,611
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Ağlama hissim arttı.]		0,550
	Şu an, deprem öncesine göre ... [İştahım azaldı.]		0,456
Dış Dünyaya Kapanma	Şu an, deprem öncesine göre ... [Hayatımın anlamını bulmakta zorlanıyorum.]		0,523
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Deprem haberlerini izlemek istemiyorum.]		0,718
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Uyumakta zorluk çekiyorum.]		0,499
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Asansöre binmeye çekiniyorum.]		0,490
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Yalnız kalmamaya çalışıyorum.]		0,507
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Huzursuz hissediyorum.]		0,569
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli tekrar eden depremle ilgili düşüncelerden yoruldum.]		0,638
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Kapalı alanlarda uzun süre kalmaya çekiniyorum.]		0,486
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Depremin konuşulduğu yerlerden kaçınıyorum.]		0,800
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Deprem ile ilgili haberlerden kaçınıyorum.]	107	0,790
Şu an, deprem öncesine göre ... [Köprülerden korkuyorum.]		0,647	

Geleceğe Dair Endişe	Şu an, deprem öncesine göre ... [İrkilme tepkim arttı.]	0,741
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Sallanan şeyleri kontrol etme isteğim arttı.]	0,696
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli o anın gözümün önüne gelmesi arttı.]	0,534
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli sallanma hissi yaşıyorum.]	0,482
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Karanlıktan daha çok korkuyorum.]	0,496
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Kapalı mekânlarda bulunmaktan daha çok kaygılanıyorum.]	0,578
	Şu an, deprem öncesine göre ... [En hafif sestten etkilenmem arttı.]	0,620
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Deprem çantasını hazırlama isteğim arttı.]	0,641
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Kendime güvenli bir yer bulma arayışım arttı.]	0,731
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Asansöre binmeye çekiniyorum.]	0,478
	Şu an, deprem öncesine göre ... [Yakınlarıma vakit ayırma isteğim arttı.]	0,487
Şu an, deprem öncesine göre ... [Gelecekle ilgili endişelerim arttı.]	0,493	

Deprem Kaygısı Ölçeğinin yapı geçerliliğini belirlemek için keşfedici faktör analizi uygulanmıştır. Tablo 3'te sunulan sonuçlara göre faktör sayısı üç olarak belirlendiğinde toplam değişimin %59'u açıklanmaktadır. Çalışmada bu boyutlar “iç motivasyon”, “dış dünyaya kapanma” ve “geleceğe dair endişe” şeklinde tanımlanmıştır. İç Motivasyon olarak isimlendirilen alt boyutta ölçeğin 1, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 23 ve 34 numaralı sorulara verilen yanıtlarda katılımcılar depremin yarattığı biyolojik ve fizyolojik tahribatı ön plana çıkarmışlardır. Kütüphane çalışanlarının hissettikleri kaygının iç motivasyonlarına etkisini ortaya koyan bu yoğunluk dağılımı aynı zamanda söz konusu kaygının bireyin yaşamındaki dağılım derinliğini göstermesi açısından da dikkat çekicidir. Dış Dünyaya Kapanma alt boyutunda 7, 15, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 ve 33 numaralı maddelerde katılımcıların deprem ve neden olduğu duygusal durumun, dış dünyaya karşı olan düşün, tutum ve davranışlarının ayrıntılı dağılımı söz konusudur. Genel olarak katılımcılarda deprem ve ardından getirdiklerine karşı bir içe dönme hâli olarak yorumlanabilecek faktör analizinde bu tercih ve yönelim yalnızlık hissi ve neden olduğu kaygıya rağmen seçilmiş görünmektedir. Geleceğe Dair Endişe olarak isimlendiren üçüncü alt boyutta ise katılımcıların geleceğe ilişkin deprem odaklı duygu durumlarından oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 3, 5, 9, 14, 17, 20, 21, 22, 24, 31 ve 32 numaralı maddeleri bu kapsamda değerlendirilmiştir. Depremin neden olduğu geleceğe dair kaygıların eriminde kısa, orta ve uzun vadede değerlendirilebilecek örneklikler söz konusudur.

Tablo 4

Araştırmaya İlişkin t-Testi Sonuçları

<i>Kütüphane Çalışanlarının Deprem Kaygısı Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları</i>						
Cinsiyet	N	\bar{X}	S. Error	sd	t	p
Erkek	42	115,1429	5.617	105	1.317	0,19
Kadın	65	122,5385				

Deprem Kaygısı Puanlarının Yakın Akraba Kaybı Durumuna Göre t-Testi Sonuçları

Kayıp	N	\bar{X}	S. Error	sd	t	p
Var	79	120.30	2.553	105	0.406	0,68
Yok	28	117.75				

Çalışma kapsamında elde edilen veriler ışığında uygulanan t-Testi sonucuna göre, araştırmaya katılan kütüphane çalışanlarının deprem kaygısı düzeylerinde (deprem kaygısı puanı) cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Halk kütüphanesi çalışanlarının cinsiyet dağılımında kadınların ağırlıklı grubu oluşturduğu gerçeği ile birlikte, deprem karşısında hissedilen kaygı düzeyinde kadın-erkek

farklılığını aşan bir durumun varlığı, yaşanan afetin yarattığı yıkımın ve insan üzerindeki etki boyutunun ne denli yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Hatay il ve ilçe halk kütüphanesi çalışanlarının kentte meydana gelen depremde herhangi bir yakınına kaybetme durumlarının hissettikleri deprem kaygısı düzeyinde de (deprem kaygısı puanı) anlamlı bir farklılık yaratacak kadar etkili olmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu ilişki durumunu ortaya koymak için uygulanan t-Testi sonuçlarının yakın akraba kaybetme durumunun deprem kaygısı ve düzeyi açısından ayırıcı bir etken olmaması durumu, deprem ve sonuçlarının kent, toplum ve bireyler üzerindeki etki gücünün bir göstergesidir.

Tablo 5

Araştırmaya İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Yaş Grubu Değişkenine Göre Betimsel İstatistiği</i>			
Yaş Aralığı	N	X	SS
20-25	13	115,0000	30,78690
26-35	46	123,2174	29,72161
36-45	29	115,5517	24,56418
46-55	13	125,7692	24,02830
56 ve üstü	6	108,6667	28,47289
Toplam	107	119,6355	28,47289

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Konum Değişkenine Göre Betimsel İstatistiği</i>			
Konum	N	X	SS
Hatay İl Merkezi	18	123,5000	30,52916
Hatay İlçesi	72	121,2361	28,10668
Diğer	17	108,7647	26,85500
Toplam	107	119,6355	28,47289

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Betimsel İstatistiği</i>			
Eğitim	N	X	SS
Orta öğretim	34	117,5882	30,78776
Lisans	60	115,1111	27,75538
Lisans üstü	2	121,8033	28,12165
Diğer	11	112,3333	11,59023
Toplam	107	119,6355	28,47289

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Hasar Durumu Değişkenine Göre Betimsel İstatistiği</i>			
Ev Hasarı	N	X	SS
Hasarsız	25	111,5200	27,54862
Az Hasarlı	40	119,2250	28,44382
Orta Hasarlı	18	119,5000	28,09281
Ağır Hasarlı	24	128,8750	28,77848
Toplam	107	119,6355	28,47289

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Görev Durumu Değişkenine Göre Betimsel İstatistiği</i>			
Görev	N	X	SS
Yönetici	13	110,0769	32,53834
Kütüphaneci Memur	29	122,0714	29,90470
Diğer Memur	29	117,3448	24,94462
Geçici Çalışan	36	122,9459	28,74693
Toplam	107	119,6355	28,47289

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının BBY Mezun Durumu Değişkenine Göre Betimsel İstatistiği</i>			
Mezuniyet	N	X	SS
Evet	35	121,6000	29,12266
Hayır	72	118,6806	28,30857
Toplam	107	119,6355	28,47289

Araştırmada kullanılan Deprem Kaygısı Ölçeği ile elde edilen verilerin bulgulara dönüştürülmesi aşamasında ele alınan unsurlardan biri de araştırmaya ilişkin betimsel analizi olmuştur. Bu kapsamda katılımcıların yaş durumlarının, kentteki konumlarının, eğitim düzeylerinin, yaşam alanlarının fiziksel

tahribatına ilişkin ayrıntıların, kütüphanelerdeki pozisyonlarının ve kütüphanecilik alanına ilişkin eğitim yetkinliklerinin istatistiksel analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen istatistik analizleri sonucunda, betimsel özelliklerin hiçbirinde kişisel deprem kaygısı ve düzeyi ile seçili ayırıcılar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Betimsel ayırıcıların değişkenliğine ve birey üzerindeki belirleyici etkisine karşın deprem kaygısı ile ilişkilendirildiğinde anlamlı bir eğilime dönüşmemesi ancak depremin betimsel unsurları ve demografik özellikleri aşan bir etkililik gücüne sahip olması ile açıklanabilir. Bununla birlikte, yaş söz konusu olduğunda 46-55 yaş aralığındaki kütüphane çalışanları; kentin hangi bölgesinde ikamet edildiğine dikkat edildiğinde il merkezinde yaşayanların; eğitim düzeyi dikkate alındığında lisansüstü eğitime sahip olanların; fiziksel çevreyi oluşturan mekânların hasar görme durumları esas alındığında konutları ağır hasar görenlerin; kütüphanedeki pozisyonları dikkate alındığında alan mezunu kütüphane çalışanları ile geçici çalışanların deprem kaygısı ve bu kaygıyı hissetme açısından, ayırıcı düzeyde olmasa dâhi görece daha ön planda oldukları söylenebilir.

Tablo 6*Araştırmaya İlişkin ANOVA Sonuçları*

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Yaş Grubu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları</i>					
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	2564,146	4	641,036	0,784	0,538
Gruplarıçi	83370,640	102	817,359		
Toplam	85934,785	106			

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Konum Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları</i>					
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	773,355	3	257,785	0,312	0,817
Gruplarıçi	85161,430	103	826,810		
Toplam	85934,785	106			

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları</i>					
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	3702,445	3	1234,148	1,546	0,207
Gruplarıçi	82232,340	103	798,372		
Toplam	85934,785	106			

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Hasar Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları</i>					
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1911,561	3	637,187	0,781	0,507
Gruplarıçi	84023,224	103	815,759		
Toplam	85934,785	106			

<i>Deprem Kaygısı Puanlarının Görev Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları</i>					
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1911,561	3	637,187	0,781	0,507
Gruplarıçi	84023,22	103	815,759		
Toplam	85934,785	106			

Çalışmada ayrıntılı analizi yapılan değişkenlerin ANOVA sonuçlarının tamamında, deprem kaygısı ile ilgili durumlara yönelik unsurlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, Kahramanmaraş depremlerinin Hatay özelinde yarattığı yıkımın kütüphane çalışanlarında neden olduğu kaygının boyutunun, kişiye özgülük unsurlarının ötesinde bir etki alanına sahip olduğunun diğer bir göstergesidir.

5. Sonuç ve Öneriler

Arasında depremin de yer aldığı doğal afetler, afetin gerçekleştiği esnada yarattıkları yıkıcı etkinin yanı sıra, sonrasında bireysel ve toplumsal düzlemde neden oldukları çok boyutlu tahribatlar nedeniyle de insanlık için büyük travmalardır. Deprem özelinde tarih boyunca yeryüzünün en ağır deneyimlerini göğüslemek durumunda kalan coğrafyalarından biri olan Anadolu, bu topraklarda yaşayan insanların deprem ve sonrasında yaşadıklarının en yakın tanığı olmuştur. 6 Şubat 2023 tarihinde dokuz saat aryla

meydana gelen Kahramanmaraş depremleri, afeti yaşayan ve yakın tanıklık edenlerin bireysel ve toplumsal dünyasında kalıcı izler bırakan yıkımın son sahnesi olmuştur.

Bu çalışmada, deprem sonrasında kendini en çok hissettiren ve günlük yaşama etki eden duygu durumlarından biri olan kaygının afeti yaşayanlarda ortaya çıkış düzeyi ve yarattığı etki, Kahramanmaraş depremlerinde en büyük yıkımın yaşandığı kent olan Hatay’da görev yapan kütüphane çalışanları üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç için geliştirilmiş ve güvenilirlik-geçerlik yetkinliği ortaya konulmuş Deprem Kaygısı Ölçeğinden yararlanılarak yürütülen ve kentte Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren halk kütüphanelerinde görev yapan 107 kütüphane çalışanın katıldığı araştırma sürecinde elde edilen bulgular ışığında varılan sonuçlar şu şekildedir:

- Deprem, farklı yoğunluk alanları olmakla birlikte, araştırmaya katılan tüm kütüphane çalışanlarında kaygı düzeyi artışına neden olmuştur. Bu kaygı durumlarının yönelim ve yoğunluk alanları dikkate alındığında; iç motivasyon, dış dünyaya kapanma ve geleceğe dair endişe olmak üzere üç temel faktör ön plana çıkmaktadır.
- Deprem kaygısının faktörlere bağlı dağılımında katılımcıların demografik özelliklerine bağlı anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bununla birlikte, biyolojik ve fizyolojik tahribatın ön planda olduğu içe kapanma duygu durumu, en yaygın yönelim olarak görünmektedir. Bu duygu durumu, ilgili alan çalışmalarında en tipik kaygı göstergesi olarak kabul edilmektedir.
- Çalışma kapsamında elde edilen veriler üzerinden yapılan t-Testi, betimsel istatistik analizi ve ANOVA testi sonuçlarına göre, kütüphane çalışanlarında ortaya çıkan deprem kaygısının demografik değişkenleri aşan bir etki düzeyi söz konusudur.
- Katılımcıların cinsiyet ve yaş dağılımları dikkate alındığında, kadınlar ve 20-25 yaş aralığı ile 56 yaş üstü katılımcılarda kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların duygu hassasiyetlerinin daha yüksek olması ve böylesi bir depremi ilk kez deneyimleme olasılığı yüksek olan genç kütüphane çalışanları ile görece yaşı daha ileri olan kütüphane çalışanlarının deprem ve beraberinde getirdiklerinden daha çok etkilendiklerini ortaya koymaktadır.
- Deprem kaygısı, deprem esnasında yıkımın fazla olduğu kent merkezinde bulunanlarda kendisini daha yüksek düzeyde göstermektedir ve bu durum son derece anlaşılabilir. Diğer yandan, farklı nedenlerle Hatay’a depremden sonra gelen ve yerleşen kent sakinlerinde de deprem kaygısı görece yüksektir. Söz konusu his durumu, kentte etki düzeyi yüksek bir kaygı hissi ile yaşanmaya başladığının ifadesidir. Bu noktada kütüphane çalışanın kentte uzun erimli yaşam tercihi sorgulanır durumdadır.
- Ölçek aracılığı ile elde edilen verilere göre, anket katılımcılarının eğitim düzeyi ve kütüphane çalışanlarının bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunu olup olmama durumları ile kaygı düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki yoktur. Bu durum bir kez daha deprem ve beraberinde getirdiği çok yönlü yıkımın boyutunun yüksekliğini ve bu yıkımın temel insani ayrımları aşan yanını ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, kütüphane çalışanlarının iş yerindeki pozisyonları da deprem ve yarattığı kaygı söz konusu olduğunda anlamını yitirmiş görünmektedir.
- Araştırmaya destek veren kütüphane çalışanlarının önemli bir bölümü (%73,7) depremde en az bir yakını kaybettiğini beyan etmiştir. Buna karşın elde edilen verilere göre, deprem odaklı kaygı duyma durumu dikkate alındığında, bu parametre anlamlı bir ayırıcı niteliğinde değildir. Depremde herhangi bir yakının kaybedilmesi durumunun dâhi deprem kaygısı ve bu kaygının düzeyinde anlamlı bir belirleyiciliğinin olmaması, Kahramanmaraş depreminin bireyi ve bireysel ayırıcıları aşarak toplumsal düzeyde etkili olduğunun en yalın göstergelerinden biridir.

Resmi rakamlara göre 53 binden fazla kişinin hayatını kaybettiği, 100 binden fazla kişinin de yaralandığı Kahramanmaraş depreminde en fazla zararı gören kent 23 binden fazla insanın hayatını kaybettiği Hatay’dır (İçişleri Bakanlığı, 2023). Neredeyse tüm kenti yok olma noktasına getiren bu felaket, Türkiye’nin tamamını bir kez daha deprem ve beraberinde getirdiği maddi-manevi güçlüklerle yüz yüze getirmiştir. Hatay’da hizmet veren Bakanlığa bağlı halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphane çalışanları özelinde depremin neden olduğu kaygı düzeyinin analizinin yapılmasının hedeflendiği bu çalışma, depremin kütüphane çalışanlarının tamamında hemen hiçbir temel demografik ayırım ve kişisel deneyim farklılığı olmaksızın kaygıya neden olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, araştırma sonuçları da dikkate alınarak çalışmada aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Hâlihazırda topyekûn bir normalleşme sürecinin işletildiği kentte toplumsal kültür kurumu olarak halk kütüphaneleri de kendi üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmek durumundadır. Ancak elde edilen bulgulara göre, halk kütüphaneleri ve çalışanları duysal açıdan söz konusu katkıyı verebilecek durumda değildir. Bu noktada kütüphanelerin yönetiminde merkezi ve yerel sorumluluğu olan kurum ve kuruluşların inisiyatif alarak, çalışanların deprem kaygısını aşmalarında profesyonel destek sağlanmasında yarar vardır.
- Depremden sonra Hatay il merkezi ve ilçelerinde görev yapmaya başlayan halk kütüphanesi çalışanlarının kurum uyumlaştırmasının yanı sıra depremin neden olduğu değişim ve yarattığı farklı alanlardaki endişeyi gidermeye yönelik tedbirler alınabilir. Bu konuda kültür müdürlüklerinin yereli gözeten inisiyatifinin yanı sıra, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğünün de sorumluluk üstlenmesi beklenir.
- Kütüphanecilerin sahip olduğu deprem kaygısının aşılmasında, başta psikolog ve psikiyatristler gibi duysal durum uzmanları olmak üzere, ilgili kişi ve kurumlarla iş birliği içinde yürütülen bir sürecin planlanması, amaca ulaşmayı kolaylaştıracaktır.
- Yaygın eğitim kurumu kimliği ile kütüphanelerin kentin genelindeki eğitim sürecinin normalleşmesine katkı vermesi olağan bir beklentidir. Bu beklentinin tam olarak yerine getirilebilmesi için, okul öncesi eğitimden başlayarak tüm eğitim basamakları ile düzenli ve sürdürülebilir bir iş birliğinin işletilmesi ve bu sürece kaygı konusunda profesyonel olan paydaşların da dâhil edilmesi beklenen iyilik haline erişilmesi açısından önemli bir kolaylaştırıcı etken olacaktır.
- Araştırmada elde edilen bulguların da gösterdiği gibi, deprem kaygısı Bakanlığa bağlı Hatay halk kütüphaneleri evrenini oluşturan tüm unsurların bireysel duysal dünyalarında karşılığı olan bir gerçekliktir. Bu gerçeklik, çalışanların kütüphane kullanıcılarına yaklaşımları ve mesleki performanslarının yeterliliği açısından potansiyel sorun ve sorunlar anlamına gelmektedir. Bu durumda çalışanlardaki kütüphane kaygısının giderilmesi, süreç içerisinde kütüphane hizmetleri üzerindeki en olumlu unsur olarak görülebilir. Söz konusu kabullenme, karar vericilerin deprem kaygısının aşılması konusunda gösterilecek çaba ve yaratılacak farkındalık konusunda daha özenli olmasını sağlayacaktır.
- Çalışmanın evreninde yer alan kütüphanelerde görev yapan alan mezunu ve genç kütüphaneciler de deprem karşısında özel hayatlarına ve genel olarak yaşama yaklaşımlarına etki eden bir kaygı duygusu geliştirmiş durumdadır. Bu tablo dikkate alındığında, üniversitelerin ilgili bölümlerinde *afetler ve sonrasında normalleşme süreçleri ile bu süreçlerde kütüphaneler ve kütüphanecilerin yerini ve önemini odağa alan müfredat içeriklerine de yer verilmesi, bundan sonraki benzer durumlar için bu çalışmada Hatay özelinde analiz edilen süreçlerin daha kolay üstesinden gelinmesini kolaylaştırabilir.*

Ülkenin en önemli gerçekliklerinden biri olmasına ve ulusal çapta yaşanan pek çok acı deneyime karşın, deprem henüz Türkiye'nin yeterince önemsenen ve sürekli gündemde kalabilen bir konu başlığı değildir. Depremle ilgili sınırlı önemseme ve aksiyonlar ise daha çok yarattığı fiziksel tahribat odağında biçimlenmektedir. Oysa uzun erimli etkileri dikkate alındığında depremin birey ve hatta toplumun duysal ve psikolojik evreninde yarattığı yıkım en az fiziksel yan kadar önemli ve etkilidir. Bu çalışmada, kültür kurumu kimliği ile aralarında depremlerin de yer aldığı afetlerin ardından toplumun normalleşmesinde öncelikli sorumluluk alması beklenen kamu kurumlarından biri olan ve her geçen gün bu yanına daha çok dikkat çekilen kütüphanelerde hizmet veren kütüphane çalışanlarının depremden duysal etkilenmeleri kaygı hissi özelinde ele alınmıştır. Zira kütüphanelerin afetler sonrasında toplumsal normalleşme sürecine katkı verebilmesi için öncelikli olarak kütüphane çalışanlarının kendi dünyalarında normalleşmeyi sağlamış olmaları gerekir. Çalışma, konuya ilişkin olarak Hatay halk kütüphanelerinde görevli çalışanlar üzerinden yarattığı farkındalık ve deprem ile yarattığı duysal durumunun önemine dikkat çektiği düzeyde amacına ulaşmış olacaktır.

Etik Standartlar İle Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul izni, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 21.02.2024 tarihinde 2024/03-02 numaralı karar ile alınmıştır.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarlar makalenin analiz ve yorum süreçlerini Özgür Polat'ın, literatür taraması süreçlerini Mehmet Ali Akkaya'nın gerçekleştirdiğini, diğer tüm süreçlere eşit oranda katkıda bulduklarını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Kaynakça

- Acartürk, R. ve Akkaya, M. A. (2022). Lisansüstü öğrencilerde kütüphane kaygısının kütüphane kullanımına etkisi: Çankırı Karatekin Üniversitesi örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 141-178. <https://doi.org/10.54558/jiss.1063837>
- Akkaya, M. A. (2013). Halk kütüphanelerinde bina ve deprem gerçeği ilişkisi: İzmir örneği. 3. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Kütüphanelerde Mekân Tasarımı Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 143-165). H. S. Keseroğlu ve S. Arslantekin (Yay. Haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- American Psychological Association. (2024). Anxiety. <https://dictionary.apa.org/anxiety>
- Bal, F. ve Akgül, Ö. (2023). Deprem kaygısı ölçeği geliştirme çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(139), 77-96. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.68461>
- Baran, L. ve Işık, Z. (2023). Hemşirelerin deprem kaygısının stres düzeyine etkisinin incelenmesi. *ASES Uluslararası Afet Kongresi*. <https://acikerisim.artuklu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12514/4752>
- Beck, A. T., Emery, G. ve Greenberg, R. L. (2005). *Anxiety disorders and phobias: A cognitive perspective*. Washington: Hachette Book Group.
- Beinhoff, L. A. (2000). Library earth quake preparedness planning: How to make sure that your library is ready for the "big one". *Journal of Library Administration*, 31(1), 67-83. https://doi.org/10.1300/J111v31n01_05
- Bozkurt, V. (2023). Depremin toplumsal boyutu. *Avrasya Dosyası*, 14(1), 89-111.
- Cénat, J. M., McIntee, S. E. ve Blais-Rochette, C. (2020). Symptoms of posttraumatic stress disorder, depression, anxiety and other mental health problems following the 2010 earthquake in Haiti: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 273, 55-85. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.04.046>
- Choudhury, M., Verma, S. ve Saha, P. (2016). Effects of earthquake on the surrounding environment: An overview. <https://www.researchgate.net/profile/Sajal-Verma/publication/316968651.pdf>
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6. bs.). London: Routledge.
- Ehring, T., Razik, S. ve Emmelkamp P. M.G. (2011). Prevalence and predictors of posttraumatic stress disorder, anxiety, depression, and burnout in Pakistani earthquake recovery workers. *Psychiatry Research*, 185(1-2), 161-166.
- Fan, F., Zhang, Y., Yang, Y., Mo, L. ve Liu, X. (2011). Symptoms of posttraumatic stress disorder, depression, and anxiety among adolescents following the 2008 Wenchuan Earthquake in China. *Journal of Traumatic Stress*, 24(1), 44-53.
- Fırat, M. (2022). Deprem ve toplumsal etkileri. *Tezkire*, 31(80), 47-72.
- Filiz, M., Karagöz, Y. ve Kardeşahin, Y. (2023). Depreme maruz kalan bireylerin psikolojik durumlarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 236-250. <https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1263545>
- Gerstner, R. M. F., Lara-Lara, F., Vasconez, E., Viscor, G., Jarin, J. D. ve Ortiz-Prado, E. (2020). Earthquake-related stressors associated with suicidality, depression, anxiety and post-traumatic stress in adolescents from Muisne after the earthquake 2016 in Ecuador. *BMC Psychiatry*, 20(347). <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02759-x>

- Groome, D. ve Soureti, A. (2004). Post-traumatic stress disorder and anxiety symptoms in children exposed to the 1999 Greek Earthquake. *British Journal of Psychology*, 95, 387–397.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., ve Tatham, R. L. (2013). *Multivariate Data Analysis*, Pearson Education Limited.
- İçişleri Bakanlığı. (2023). 2023 Kahramanmaraş-Pazarcık'ta meydana gelen deprem hakkında bilgilendirme. <https://www.icisleri.gov.tr/kahramanmaras-pazarcikta-meydana-gelen-deprem>
- Karaarslan, İ., Çakar, S., Yavuz, B., Tatlı, M. ve Özdemir, S. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri sonrası ilköğretim öğretmenlerinin durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(97), 1560-1564.
- Karakaya, I., Ağaoğlu, B., Coşkun, A., Şişmanlar S. G. ve Yıldız, O. (2004). Marmara Depreminden üç buçuk yıl sonra ergenlerde TSSB, depresyon ve anksiyete belirtileri. *Turkish Journal of Psychiatry*, 15(4), 257-263.
- Karbeyaz, A. (2023). Deprem bölgesinde görev yapan öğretmenlerin deprem kaygısının belirlenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 3138-3157. <https://orcid.org/0000-0002-1483-5581>
- Kierkegaard, S. (2018). Kaygı kavramı. T. Armaner (Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür.
- Kobayashi, N. (2013). Earthquake preparedness for libraries: Lessons of the greatest Japan Earthquake. *The Hague*, 59/60, 32-36.
- Köknel, Ö. (1997). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. (14.bs.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kuzucuoğlu, A. H. (2015). Müze, kütüphane ve arşiv binalarında afetlere yönelik tedbirler. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 1-12.
- Küçükcan, B. (2008), Kütüphane binaları: Deprem ve diğer afetlere hazırlık. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 39-53.
- Modified Mercalli Intensity Scale. (2009). ABAG internet archive. <http://www.abag.ca.gov/bayarea/eqmaps/doc/mmi.html>
- Momani, N. M. (2011). Integrated frame work for earthquake consequences management. *Disaster Prevention and Management*, 20(3), 314-333. <https://doi.org/10.1108/09653561111141745>
- Nakajima, Ş. (2012). Deprem ve sonrası psikolojisi. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 150-155. doi:10.5222/otd.supp2.2012.150
- Ortega, J., Vasconcelosa, G., Rodriguesb, H., Correiac, M. ve Lourenc, P. B. (2017). Traditional earthquake resistant techniques for vernacular architecture and local seismic cultures: A literature review. *Journal of Cultural Heritage*, 27, 181–196.
- Roberts, S. (2015). The library without walls: Striving for an excellent law library service post-earthquake. *Legal Information Management*, 15(4), 252-260.
- Rucker, J. D. ve Niemi, T. M. (2010). Historical earthquake catalogues and archaeological data: Achieving synthesis without circular reasoning. *Ancient earthquakes* içinde (ss. 97-106) M. Sintubin, I. S. Stewart, T. M. Niemi ve E. Altunel (Ed.). Colorado: The Geological Society of America.
- Sabuncuoğlu, O., Çevikaslan, A. ve Berkem, M. (2003). Marmara Depremi'nden etkilenen iki ayrı bölgede ergenlerde depresyon, kaygı ve davranış. *Klinik Psikiyatri*, 6, 189-197.
- Sarman, A. (2012). Elazığ ili Karakoçan ilçesinde yaşanan yıkıcı deprem sonrasında, depremi yaşayan ilköğretim çağı çocuklarda kaygı düzeyi, depresyon belirtileri ve etkileyen faktörler. [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi].
- Sinval, A. (2010). *Understanding earth quake disasters*. New York: McGraw-HillEducation.

- Sole, E. J., Rucklidge, J. J. ve Blampied, N. M. (2017). Anxiety and stress in children following an earthquake: Clinically beneficial effects of treatment with micro nutrients. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 1422-1431.
- TBMM Deprem Araştırma Komisyonu. (2023). *Değerlendirme Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/MeclisArastirmasiKomisyonlari/DepremKomisyonu2023-degerlendirme_raporu
- Thapa P., Acharya, L., Bhatta, B. D., Paneru, S. B., Khattri, J. B., Chakraborty, P. K. ve Sharma, R. (2018). Anxiety, depression and post-traumatic stress disorder after earthquake. *J Nepal Health ResCounc*, 16(38), 53-57.
- Tierney, K. (2010). Societal dimensions of earthquakes and other disasters: Findings in search of theory. <https://www.cae.ca/10CCEEpdf/2010EQConf-001898.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri raporu. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
- Xu, J. ve Wei, Y. (2013). Social support as a moderator of the relationship between anxiety and depression: An empirical study with adult survivors of Wenchuan earthquake. *PLoS ONE* 8(10). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0079045>
- Yeryüzü ve deprem. (2003). N. Maktav (Der.), İstanbul: Boyut.
- Zhang, Z., Shi, Z., Wang, L. ve Liu, M. (2012). Post-traumatic stress disorder, anxiety and depression among the elderly: A survey of the hard-hit areas a year after the Wenchuan Earthquake. *Stress and Health*, 28, 61–68.